

dr Dragan Bulatović

DIGITALIZACIJA KAO IZAZOV BOLJEM RAZUMEVANJU I KORIŠĆENJU NASLEĐA

Svako nasleđe postaje nečija baština tek kada neko prepozna osnovna svojstva *dobra* u njemu. Posvojiti nešto kao svoju baštinu pre svega ukazuje na to da se u našem sećanju prošlost oživljava kao ponovna potvrda vrednosti *dobra, ljubavi i lepote*. Poštovanje ovih svojstava kao dominantni sadržaj sećanja odaje kulturu uzgajanja ličnosti. *Kulturna dobra* predstavljaju belege održanja humanističkog odgajanja ličnosti: *dobro je ono čemu nas vodi ljubav prema znanju*. Zadovoljstvo u saznanju otkriva svakom pojedincu svu lepotu sveta. Ovo temeljno svojstvo kulture sećanja u suštinskom smislu određuje trezore pamćenja kao:

- žive procese prisećanja i kao
- materijalne belege podsećanja.

Dakle, priroda kulturnog nasleđa podrazumeva da se može računati na trezoriranje tek kada se digitalizuje njena nematerijalna i njena materijalna – pojavna struktura. Shodno tome, jedina upotrebljiva alatka u domenu digitalnog trezoriranja je *hipertekst*: samo ako se fenomen kulturnog dobra operacionalizuje kao postprocesna struktura, moguće postaviti efikasan algoritam *konceptualne inicijacije – materijalnih podsticaja – sećajućeg produkta*. Najmanje zbog toga što smo inači svi svesni da sam fizički objekat iz korpusa baštine sam za sebe ništa ne zbori, naprotiv da je čak i uprkos dominantnim kulturnim kodovima kojim se čita primarno značenje (npr arhitektonska osobenost moravske sakralne građevine), doživljaj te “garantovane” vrednosti uvek, bar za malo drugačiji kod svakog pojedinca koji svojim interesovanjem *oživljava* prošlost. Dakle, produkt sećanja je uvek, dragoceno, tek malo različit u zavisnosti od povezivanja svojstava belega u formalnom smislu, npr. arhitektonsko građevinskom, sa svojstvima teološkog programa građevine ili pak njene socijalne funkcije. A gde su tek intimne istorije (baš mu se na *nedeljnoj službi u katedralnom hramu* pogled zaledio na obrazima mlade dame...). Drugim rečima rečeno: mora se trezorirati ne samo predmet ili događaj koji izaziva nostalgični proces već i kontekst u kojem čitav proces dobija posebnu vrednost, vrednost koja izlazi iz poštovanja sećanja. Kultura sećanja pojedinca je osnov bogatstva pamćenja zajednice. Taj poredak ne sme da bude poremećen u procesu digitalnog trezoriranja time što će se ovaj pretvoriti u golo imitiranje analognog preslikavanja - *uzimanja lika, spoljašnjih obrisa* - sa predmeta koji čine korpus baštine, tj *uzimanja tela bez duše*. U algoritmu bi datoteke *izvora za muzealizaciju – zakona, pravila, običaja; dokumenta svakodnevice javnog i privatnog*, bili osnov za ulazak u procese rekonstruisanja *duše* kulturnog dobra i našeg doživljaja nasleđa kao svog imanja.

U navedenom smislu, struktura digitalnog trezoriranja bi obuhvatila dokumentovanje znakovitih belega sećanja kroz izradu datoteka:

1. procesa / izvora / pobuda
2. oblika / događaja / proizvoda
3. značenja / upotreba / namena / korisnika.

Tek ova celina stvara sećajuće entitete.

U operativnom smislu, datoteke pod 1. i 2. su, sa jedne strane provokativno *reproduktivne* (podatne analognim opisima), a sa druge su nedostatne bez *rekonstruktivnih zahvata* (te nametljivo slične hipertekstualnoj logici).

Po prvom svojstvu lako i brzopleto regrutuju tzv visoko kodirane oblike pamćenja, kao što su pre svega *jezik, pismo, literatura, potom muzika, scenski izrazi, filmske tvorevine*, ali i *veštačke inteligencije i genetsko pamćenje*. Iz njih će lako, a zbog lakoće često sakato proizaći i otuđene *virtuelne biblioteke, muzejske izložbe, ali i periodični običaji – godišnje svečanosti i sl.*

Po drugom svojstvu, baštinski entiteti su *ljubav, dobro i lepo*, a njihovo prepoznavanje nam daje *snagu, razum i moć*. Ako su dva veka građanski muzeji eksploatisali najviše i najčešće samo treći par entiteta, danas se pokajnički okrećemo ubrzanom trezoriranju svedočanstava za *muzeje pomirenje, spasenja, raskida i sl.*

Na način koji je za sada moguć, dvostranost prirode kulturnog nasleđa izmiruju entiteti pamćenja koje zovemo *živa baština*. Sve jedno što u praksi češće govorimo, zapravo o *oživljenoj baštini*, ovo je model koji treba uzeti kao merilo svake digitalizacije koja bi pomišljala da može imati ulogu kulturne pobude svake zajednice bez izuzetaka po principu elitističke reprezentativnosti.

Datoteke 3. tipa su uslovljene trezoriranje izvora, uslova, dakle onih kauzaliteta ka kojima može da vodi samo hipertekstualna struktura, a njihovo postavljanje, kao i aktiviranje u potpunosti zavisi od korisnika, tj od vremena i sredine u kojoj se istraživački projektuje u prošlost, kao i od vremena i zahteva društva koje ga koristi.

Dakle, ako govorimo o WWW dostupnosti i digitalnoj eksploataciji (svakovrsnoj), onda računamo da je u tom procesu korisnik aktivan, tj uvučen (ili izvučen) u/iz obrazovni-og proces-a: on je taj koji inicira selekciju znakovitih dobara (belega za podsećanje) ali ih i koristi, troši u aktivnom životu čime, personalnom potrošnjom znakovitih svojstava – doživljajima *istine dokumenta o vremenu i mestu*, razvija stalnu potrebu za novim znakovitijim belezima nove produktivne *dobrote*, novih –novo prepoznatih *kulturnih dobara*.

REPRODUKTIBILNI pristup trezoriranju uključuje :

1. morfološki opis (*gradiva* kulturnog entiteta), obuhvata datoteke formalnih alata i materijala
2. identifikovanja sintakse (datoteke tehnika i oblika, prema naučnim i tehničkim tipologijama i klsifikacija)
3. dešifrovanje semantičke strukture (značenja), obuhvata datoteke kodeksa, kanona, indeksa i ikonologija. Ako je algoritam dobro postavljen uzajamnost eksploatacije ovih datoteka obezbeđuje pouzdana (nearbitrarno!) dešifrovanje *kulturnog koda*. Tek u tako otvorenoj komunikaciji vrednosti kulturnih trezora možemo govoriti o utemeljenim identifikacijama i proizvodnji održivih *identiteta*.

REKONSTRUKTIVNI pristup trezoriranju uključuje aktivnu upotrebu kulturnih vrednosti u :

- obrazovanju
- radu (održanju i u privređivanju)
- uživanju (kulturnoj dokolici i kulturnom turizmu)